

O'zbek va nemis umumiy o'rta ta'lim tizimiga oid leksik birliklar

Astonova Go'zalxon Raxmonaliyevna

FDU o'qituvchi

Annotatsiya: maqolada O'zbekiston va Germaniya umumiy o'rta ta'lim tizimi haqida fikr yuritilgan. Umumiy ta'limning turlari, ularning avzal jihatlari tilga olingan.

Kalit so'zlar: umumiy ta'lim, bilim darajasi, tavsiyanoma, individual qobiliyat, aqliy rivojlanish.

Annatation: The article discusses the general secondary education system of Uzbekistan and Germany. Types of general education and their advantages are mentioned.

Keyword: general education, level of knowledge, recommendation, individual ability, mental development.

Аннотация: В статье рассматривается система общего среднего образования Узбекистана и Германии. Указываются виды общего образования и их преимущества.

Ключевые слова: общее образования, уровень знаний, рекомендации, индивидуальные способности, умственное развитие.

Boshlang'ich maktabni tugatgandan so'ng har bir nemis o'quvchilari, sinf o'qituvchisidan tavsiyanoma oladi. Hujjat ta'limning keyingi bosqichlariga qabul qilish istiqbollari jiddiy ta'sir ko'rsatadi.

Umumiy ta'limning *Sekundarbereich*– o'rta bo'g'ini 5/7 sinflardan 9/10 sinfgacha maktab bosqichlarini o'z ichiga olgan *Sekundarbereich I* ga va *Sekundarbereich II* ga bo'linadi. Bunda, pastki sinfdan barcha kurslar o'rta maktabning yuqori bosqichidagi kurslarga tayyorgarlik ko'rish funksiyasiga ega bo'lib, uning oxirida kasbiy malaka yoki oliy o'quv yurtlariga kirish huquqi beriladi.[1]

Shunga ko'ra, to'liqsiz o'rta ta'lim bosqichidagi o'quv fanlari asosan umumiy xarakterga ega bo'lsa, to'liq o'rta maktabda umumiy o'rta maktab fanlari va kasb-hunar kurslari mavjud. *Sekundarbereich I* ga odatda 10/12 yoshdan 15/16 yoshgacha bo'lgan yosh guruhidagi o'quvchilar, *Sekundarbereich II*– 15/16 yoshdan 18/19 yoshgacha bo'lgan o'quvchilar qatnashadi. Ikkala yosh guruhi ham majburiy maktabga ta'lim oladi, birinchi bosqich o'quvchilari maktabga to'liq kunduzgi ta'lim olsalar, 15 yoshdan 19 yoshgacha bo'lgan o'quvchilar odatda uch yil davomida yoki 18 yoshga to'lgunga qadar maktabda sirtqi bo'limda qatnashishlari lozim.

O'rta sektordagi ta'lim malakalari muddati va yakuniy malakasi bo'yicha farqlanadi, biroq umuman olganda ular asosan keyingi bosqich pog'ona tizimini ifodalaydi. Qoidaga ko'ra, malakalar keyinchalik kasbiy va kattalar ta'limi muassasalarida yoki tashqi imtihon orqali ham olinishi mumkin.[2]

Sekundarstufe Ida maktab turlari va to'liqsiz o'rta ta'lim kurslarini loyihalash umumiy bazaviy ta'lim, individual ustuvorlik va qo'llab-quvvatlash tamoyiliga asoslanadi. Bu quyidagilarga qaratilgan:

- O'quvchilarning umumiy aqliy, hissiy va jismoniy rivojlanishiga ko'maklashish, ularga mustaqillik va qaror qabul qilish qobiliyatini, shuningdek, shaxsiy, ijtimoiy va siyosiy mas'uliyatni shakllantirish;
- o'qitishni ilmiy bilim darajasidan kelib chiqib, dizayn va o'quvchilarning yosh tushunchalarini hisobga olgan holda ta'minlash;
- o'quvchilarning individual qobiliyatlari va moyilliklarini hisobga olgan holda diqqatni bosqichma-bosqich oshirish;
- shaffoflikni ta'minlash, bu esa yo'naltirish bosqichidan so'ng ta'lim kursini o'zgartirish imkoniyatini ham ochadi.

Mazkur bosqichdagi tamoyillar va talablarni tushuntirish bilan bog'liq bo'lgan quyidagi leksik birliklar qatorini keltirish mumkin:

Allgemeine Ziele - umumiy maqsadlar

Sekundarstufe I – o'rta ta'lim darajasi (odatda ba'zishtatlarda 5 dan 10 gacha yoki boshqalarida 5 dan 9 gacha)

Wissenserwerb - bilimlarni egallash

Kompetenzentwicklung - kompetentsiyalarni rivojlantirish

Kritisches Denken - tanqidiy fikrlash

Selbstständiges Lernen - mustaqil o'rganish

Soziale Kompetenzen - ijtimoiy ko'nikmalar

Teamarbeit - jamoaviy ish

Kulturelles Verständnis - madaniy tushunish

Sprachkompetenz - til kompetensiyasi

Naturwissenschaftliche Bildung - fan ta'limi

Gesellschaftswissenschaftliche Bildung - ijtimoiy va gumanitar ta'lim

Allgemeine Ziele - Sekundarstufe I o'rta bosqich ta'limning umumiy yo'nalishlarini belgilaydi, bu esa o'quvchilarning keng bilim va malakalarga ega bo'lgan jamiyatning ongli va mas'uliyatli a'zolarisifatida shakllanishiga yordam beradi. Bu umumiy maqsadlar o'quvchilar rivojlanishining tanqidiy fikrlash, ijtimoiy ko'nikmalar va jamoada ishlash qobiliyatlarini rivojlantirish, madaniy va ilmiy kontekstni chuqur anglash kabi turli jihatlarini qamrab oladi.

Sekundarstufe II bosqichida *Gymnasium* yoki *Gesamtschule* maktablarini tamomlagan o'quvchilar oliy ta'lim muassasalariga kirish huquqini beradi va universitet darajalarisiga olib keladi. To'liq o'rta ta'lim maktabida o'qish va ishlash maqsadi oliy ta'lim muassasalariga kirish uchun umumiy ta'lim malakasi bo'lib, u har qanday universitetda o'qish huquqini beradi, shuningdek, kasbiy tayyorgarlikka yo'l ochadi. Nemis tili, chet tili va matematika fanlari bo'yicha chuqur bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'lish alohida ahamiyatga ega. Darslarda o'qituvchi ilmiy savol namunalari, kategoriya va metodlar bilan tanishtiradi va shaxsni rivojlantirib, unga o'z hayotini ijtimoiy mas'uliyat va demokratik jamiyatda ishtirok etish bilan

shakllantirish uchun ta'lim beradi. *Sekundarstufe II* universitet haqida, kasbiy yo'nalishlar, o'qishning tuzilishi va talablari, shuningdek, kasb va mehnat dunyosi haqida yetarli ma'lumotni o'z ichiga oladi.[3]

Mazkur bosqich ta'lim maqsadlarini tahlil qilish jarayonida to'liq o'rta ta'limga xos xususiyatlarni ifodalochi bir nechta leksik birliklar bilan tanishildi. Jumladan:

Sekundarstufe II – umumiy o'rta ta'limning yuqori darajasi

Allgemeinbildende Schulen – umumta'limmaktablari

Abitur - abituriyent sertifikati (universitetga kirish huquqini beruvchi imtihon)

Hochschulreife - oliy maktab sertifikati

Bildungsgang – ta'limyo'li

Vertiefte Allgemeinbildung – chuqurlashtirilgan umumiy ta'lim

Breites Fächerangebot - fanlarning keng tanlovi

Berufliche Orientierung - kasbga yo'naltirish

Förderung der Selbstständigkeit – o'ziga ishonishni rivojlantirish

Kritisches Denken - tanqidiy fikrlash

Soziale Kompetenzen - ijtimoiy ko'nikmalar

Wissenschaftliche Arbeitstechniken - ilmiy ish usullari

Lebenslanges Lernen - umrbod (uzluksiz) ta'lim

Sekundarstufe II - kasb-hunar maktablaridagi ta'lim kurslari malakali mutaxassis sifatida kasbiy faoliyatni amalga oshirishga imkon beruvchi professional malakaga olib keladi. Ta'lim vazirlari konferensiyasi (KMK) Nizomida oliy ta'lim muassasalariga o'qishga kirish uchun ko'plab kasb-hunar maktablarida diplomolish imkoniyati ham ta'minlangan. Kasb-hunar gimnaziyalari uch yillik ta'lim-tarbiya

jarayonini o'z ichiga oladi. Sekundarstufe II darajasining maxsus kasb-hunar maktabini tamomlaganlik haqidagi diplom yoki unga tenglashtirilgan boshqa umumiy o'rta maktab diplomlari oliy o'quv yurtiga kirish huquqini beradi, bunga asosan, kasb-hunar gimnaziyasi kiradi. Kasb-hunar maktablari ta'lim jarayonining bir qismini bir yoki bir nechta kasblarni joriy etishga, bir yoki bir nechta tan olingan kasblarga yo'naltirilgan fanlar bo'yicha o'qitishga asoslangan va shu kasblar bo'yicha kasbiy tayyorgarlik diplomini olishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ular ilgari Sekundarstufe I da olingan umumiy ta'limni kengaytiradilar. O'quvchilar dastlabki kasb-hunar ta'limining bilim, ko'nikma va malakalari asosida kasb-hunar litseyida o'qish maqsadida kengaytirilgan umumiy va chuqurlashtirilgan maxsus nazariy ta'lim oladilar. Ikki yillik kunduzgi o'quv kurslarida kasb-hunar ta'limi muassasasi oliy ta'lim muassasalariga o'qishga kirish uchun fan bo'yicha malaka, ikkinchi chet tili bilan esa umumiy ta'lim malakasini beradi. *Fachoberschule* o'rta maktab diplomiga ega bo'lish uchun odatda ikki yil ta'lim olinadi va *Fachhochschulreife*ga olib boradi. U umumiy, nazariy va amaliy bilim va ko'nikmalarni beradi. *Fachoberschule*da 13-sinfni ham o'qish mumkin, bu esa ma'lum bir fan bo'yicha va ma'lumshartlarga ko'ra oliy ta'limga kirish diplomini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Скребцова Т. Г. Скребцова Т. Г. Когнитивная лингвистика: классические теории, новые подходы — М.: Издательский Дом ЯСК, 2018. — 392 с.
2. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика. Монография. Москва: Восток-Запад, 2007, – С.163
3. Михайлова Н. Школьное образование в Германии [Электронный ресурс] / Н. Михайлова, Д. Кипнис, А. Кипнис. – <http://www.lib.ru/TEXTBOOKS/GERMAN/schule.txt>
4. 1. Акбарова, Ш. Ф. (2023). ЎЗБЕК НАСРИДА А. КАМЮ ТАЪСИРИ ВА ТАЛҚИНИ. *Scientific progress*, 4(4), 321-325.
5. 2. G'aniyevna, A. S. (2023). TALABALARNING FRANSUZ TILIDA KOMMUNIKATIV QOBILIYATLARINI SHAKLLANTIRISH. *SO'NGI ILMYIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI*, 6(6), 311-315.

6. 3. Akbarova, S. G. (2023). TYPOLOGICAL SIMILARITY AND INTERACTION–AN ACTUAL PROBLEM OF COMPARATIVE LITERATURE. *Procedia of Theoretical and Applied Sciences*, 8(8), 19-22.
7. 4. Акбарова, Ш. (2022). Адабиётшуносликда талқин ва герменевтика масалалари. *Ренессанс в парадигме новаций образования и технологий в XXI веке*, (1), 44-45.
8. Ахтямов А. Э. РЕКЛАМНЫЕ ТЕКСТЫ И ИХ ПРАГМАЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ //INTERDISCIPLINE INNOVATION AND SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE. – 2023. – Т. 1. – №. 8. – С. 131-135.
9. Ахтямов А. Э. СВОЙСТВА РЕКЛАМНОГО ТЕКСТА //INTERDISCIPLINE INNOVATION AND SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE. – 2023. – Т. 1. – №. 8. – С. 128-130.
10. Ахтямов А. Э. РЕКЛАМНЫЕ ТЕКСТЫ И РАЗВЕРТЫВАНИЕ ТЕМЫ В РЕКЛАМНЫХ ТЕКСТАХ //PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS. – 2023. – Т. 2. – №. 22. – С. 123-126
11. Ахтямов, А. (2023). SEVEN CRITERIA OF TEXTUALITY IN PRAGMALINGUISTIC ANALYSIS OF ADVERTISING TEXTS. *Scientific Journal of the Fergana State University*, 29(1), 206
12. Ахтямов А. Э. РАЗВЕРТЫВАНИЕ ТЕМЫ В РЕКЛАМНЫХ ТЕКСТАХ. *JOURNAL OF AGRICULTURE & HORTICULTURE*. – 2023. С.103-107.